

# 1. KONSTANTINOS KAVAFIS

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, 1863-1933

Za prvního řeckého moderního básníka můžeme považovat Konstantina Kavafise, který nepodleh tlaku doby, nedal své umění do služeb *Velké myšlenky* jako řada jeho současníků, neoslavoval řecký venkov jako generace r. 1880, ale věnoval se tématům osobním. Nebyl tedy jako Kostis Palamas básníkem poplatným době, naopak pomocí jemného humoru a autoironie vyjadřoval přesvědčení, že životní hodnoty, a to i ty, které on sám vyznává, mohou být relativní. Kavafis ale tvořil mimo vlastní řecký stát, v egyptské Alexandrii, a v řeckém kulturním prostředí se jeho poezie začala prosazovat až ve dvacátých letech 20. století a především v následujícím desetiletí.

Alexandrie byla multikulturním městem s řeckou diasporou, jejíž kořeny sahaly do starověku. Kavafis pocházel z rodiny původně konstantinopolského obchodníka s bavlnou a právě tato dvě centra – Alexandrie a Konstantinopol – mohou být určitými symboly jeho poezie: historický rámec jeho básní obvykle tvoří úpadkové fáze helénistického a byzantského období. Přestože je Kavafis považován za prvního řeckého moderního básníka, žádný jiný řecký autor není tak spjat s minulostí jako on.

Okruh tzv. historických básní – podle vlastního autorova dělení – se prolíná s okruhy básní filozofických a hédonistických. Stěžejním námětem filozofických básní je samota, izolace básníka, nepochopení okolím, ale také stáří a zmar lidského těla. Pandelis Vuturis jeho dílo charakterizuje následovně:

Την ίδια εποχή (την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα) που ο Παλαμάς κατεργάζεται ποιητικά την ιδέα της ενότητας και της ανασύστασης του ελληνικού πολιτισμού, εξυψώνοντας τον ποιητή και την ποίηση σε απρόσιτες – στους κοινούς ανθρώπους – σφαίρες, ο Καβάφης μεταγγίζει στον ποιητικό του λόγο τα αισθήματα του εγκλεισμού, του αποκλεισμού, της μοναξιάς, της μονοτονίας, του αδιεξόδου και της σωματικής φθοράς: «Τείχη» (1897), «Οι ψυχές των γερόντων» (1901), «Τα παράθυρα» (1903), «Τρώες» (1905), «Μονοτονία» (1908), «Η πόλις» (1910). Κατ' αναλογία, τα πρόσωπα που δρουν στα ποιήματα του Καβάφη είναι κατά κανόνα στερημένα από υψηλά οράματα. Πρόκειται, στις περισσότερες περιπτώσεις, για ανθρώπους απατημένους, εγκλωβισμένους στο παρόν, οι οποίοι προσμένουν καρτερικά -χωρίς ελπίδα και δύναμη να αντιδράσουν- την επόμενη καταστροφή. Αυτό βεβαίως δε σημαίνει ότι έχουμε να κάνουμε με επίπεδους χαρακτήρες. Αντίθετα, η επίγνωση του αδιεξόδου, οι ταλαντεύσεις και οι αμφιβολίες τους προσδίδουν στους καθαφικούς ήρωες δραματικό βάθος και τους καθιστούν εξαιρετικά περίπλοκους.<sup>1</sup>

## Τείχη

Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ  
μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.

1 VUTURIS (1999), σημ. 30.

Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.  
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη·

διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχον.  
Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω.

Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.  
Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμον έξω.<sup>2</sup>

### Τα παράθυρα

Σ' αυτές τες σκοτεινές κάμαρες, που περνώ  
μέρες βαρυές, επάνω κάτω τριγυρνώ  
για νάβρω τα παράθυρα.— Όταν ανοίξει  
ένα παράθυρο θάναι παρηγορία.—  
Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ  
να τάβρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω.  
Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία.  
Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει.<sup>3</sup>

### Κεριά

Του μέλλοντος η μέρες στέκοντ' εμπροστά μας  
σα μια σειρά κεράκια αναμένα —  
χρυσά, ζεστά, και ζωηρά κεράκια.

Η περασμένες μέρες πίσω μένουν,  
μια θλιβερή γραμμή κεριών σβυσμένων·  
τα πιο κοντά βγάζουν καπνόν ακόμη,  
κρύα κεριά, λυωμένα, και κυρτά.

Δεν θέλω να τα βλέπω· με λυπεί η μορφή των,  
και με λυπεί το πρώτο φως των να θυμούμαι.  
Εμπρός κυττάζω τ' αναμένα μου κεριά.  
Δεν θέλω να γυρίσω να μη δω και φρίζω  
τι γρήγορα που η σκοτεινή γραμμή μακραίνει,  
τι γρήγορα που τα σβυστά κεριά πληθαίνουν.<sup>4</sup>

2 KAVAFIS (1968): 106

3 Ibidem 105.

4 Ibidem 97.

## Η Πόλις

Είπες: «Θα πάγω σ' άλλη γη, θα πάγω σ' άλλη θάλασσα.  
Μια πόλις άλλη θα βρεθεί καλλίτερη από αυτή.  
Κάθε προσπάθεια μου μια καταδίκη είναι γραφτή·  
κ' είν' η καρδιά μου — σαν νεκρός — θαμένη.  
Ο νους μου ως τότε μες στον μαρασμόν αυτόν θα μένει.  
Όπου το μάτι μου γυρίσω, όπου κι αν δω  
ερείπια μαύρα της ζωής μου βλέπω εδώ,  
που τόσα χρόνια πέρασα και ρήμαξα και χάλασα.»

Καινούριους τόπους δεν θα βρεις, δεν θάβρεις άλλες θάλασσες.  
Η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς  
τους ίδιους. Και στες γειτονιές τες ίδιες θα γερνάς·  
και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις.  
Πάντα στην πόλι αυτή θα φθάνεις. Για τα αλλού — μη ελπίζεις—  
δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό.  
Έτσι που τη ζωή σου ρήμαξες εδώ  
στην κόχη τούτη την μικρή, σ' όλην την γη την χάλασες.<sup>5</sup>

V hédonistických neboli erotických básních Kavafis oslavuje krásné mladíky – eféby (v názvu je často uveden jejich věk), jejichž krásu je možné přirovnat k antickým sochám. Jen v několika případech, jako např. v básni *Vedlejší stůl* (*To διπλανό τραπέζι*), básník hovoří v první osobě a otevřeně přiznává svou sexuální orientaci. Žena se v Kavafisově poezii objevuje výjimečně, a to pouze v roli matky.

## Δύο νέοι, 23 έως 24 ετών

Απ' τες δεκάμισυ ήτανε στο καφενείον,  
και τον περίμενε σε λίγο να φανεί.  
Πήγαν μεσάνυχτα— και τον περίμενεν ακόμη.  
Πήγεν η ώρα μιάμισυ· είχε αδειάσει  
το καφενείον ολοτελώς σχεδόν.  
Βαρέθηκεν εφημερίδες να διαβάξει  
μηχανικώς. Απ' τα έρημα, τα τρία σελίνια του  
έμεινε μόνον ένα: τόση ώρα που περίμενε  
ξόδιασε τ' άλλα σε καφέδες και κονιάκ.  
Κάπνισεν όλα του τα σιγαρέτα.  
Τον εξαντλούσε η τόση αναμονή. Γιατί  
κίολας μονάχος όπως ήταν για ώρες, άρχισαν  
να τον καταλαμβάνουν σκέψεις οχληρές  
της παραστρατημένης του ζωής.

Μα σαν είδε τον φίλο του να μπαίνει— ευθύς  
η κούρασις, η ανία, η σκέψεις φύγανε.

<sup>5</sup> Ibidem 15.

Ο φίλος του έφερε μια ανέλπιστα είδησι.  
 Είχε κερδίσει στο χαρτοπαικτείον εξήντα λίρες.  
 Τα έμορφα τους πρόσωπα, τα εξαίσια τους νειάτα,  
 η αισθητική αγάπη που είχαν μεταξύ τους,  
 δροσίσθηκαν, ζωντάνεψαν, τονώθηκαν  
 απ' τες εξήντα λίρες του χαρτοπαικτείου.

Κι όλο χαρά και δύναμις, αίσθημα κι ωραιότης  
 πήγαν— όχι στα σπίτια των τιμίων οικογενειών τους  
 (όπου, άλλωστε, μήτε τους θέλαν πια):  
 σ' ένα γνωστό τους, και λίαν ειδικό,  
 σπίτι της διαφθοράς πήγανε και ζητήσαν  
 δωμάτιον ύπνου, κι ακριβά πιστά, και ξαναήπιαν.

Και σαν σωθήκαν τ' ακριβά πιστά,  
 και σαν πλησίαζε πια η ώρα τέσσερες,  
 στον έρωτα δοθήκαν ευτυχείς.<sup>6</sup>

### Το διπλανό τραπέζι

Θάνατι μόλις είκοσι δυο ετών.  
 Κι όμως εγώ είμαι βέβαιος που, σχεδόν τα ίσα  
 χρόνια προτήτερα, το ίδιο σώμα αυτό το απήλαυσα.

Δεν είναι διόλου έξαψις ερωτισμού.  
 Και μοναχά προ ολίγου μπήκα στο καζίνο·  
 δεν είχα ούτε ώρα για να πιάω πολύ.  
 Το ίδιο σώμα εγώ το απήλαυσα.

Κι αν δεν θυμούμαι, πού — ένα ξέχασμά μου δεν σημαίνει.

Α τώρα, να, που κάθησε στο διπλανό τραπέζι  
 γνωρίζω κάθε κίνησι που κάμνει — κι απ' τα ρούχα κάτω  
 γυμνά τ' αγαπημένα μέλη ξαναβλέπω.<sup>7</sup>

Řada Kavafisových básní zachycuje zlomové okamžiky dějin, ale z pohledu těch, kdo jsou poraženi nebo neschopni přizpůsobit se novým podmínkám. Patří mezi ně např. Césarión, Kleopatřin syn, kterého po chvílích slávy čeká smrt, nebo Fernazés, který nemá pro koho dokončit svou báseň. Kavafisovo přesvědčení o relativitě a pomíjivosti hodnot je v této básni obzvláště zřetelné.

6 KAVAFIS (1993): 64 a 65.

7 KAVAFIS (1968): 90.

### Καισαρίων

Εν μέρει για να εξακριβώσω μια εποχή,  
 εν μέρει και την ώρα να περάσω,  
 την νύχτα χθες πήρα μια συλλογή  
 επιγραφών των Πτολεμαίων να διαβάσω.  
 Οι άφθονοι έπαινοι κ' η κολακείες  
 εις όλους μοιάζουν. Όλοι είναι λαμπροί,  
 ένδοξοι, κραταιοί, αγαθοεργοί·  
 κάθ' επιχείρησις των σοφοτάτη.  
 Αν πεις για τες γυναίκες της γενιάς, κι αυτές,  
 όλες η Βερενίκες κ' η Κλεοπάτρες θαυμαστές.

Όταν κατόρθωσα την εποχή να εξακριβώσω  
 θάφινά το βιβλίο αν μια μνεία μικρή,  
 κι ασήμαντη, του βασιλέως Καισαρίωνος  
 δεν είλκυε την προσοχή μου αμέσως.....

Α, να, ήρθες συ με την αόριστη  
 γοητεία σου. Στην ιστορία λίγες  
 γραμμές μονάχα βρίσκονται για σένα,  
 κ' έτσι πιο ελεύθερα σ' έπλασα μες στον νου μου.  
 Σ' έπλασα ωραίο κ' αισθηματικό.  
 Η τέχνη μου στο πρόσωπό σου δίνει  
 μιαν ονειρώδη συμπαθητική εμορφιά.  
 Και τόσο πλήρως σε φαντάστηκα,  
 που χθες την νύχτα αργά, σαν έσβυνεν  
 η λάμπα μου —άφισα επίτηδες να σβύνει—  
 εθάρρεψα που μπήκες μες στην κάμαρά μου,  
 με φάνηκε που εμπρός μου στάθηκες· ως θα ήσουν  
 μες στην κατακτημένην Αλεξάνδρεια,  
 χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης εν τη λύπη σου,  
 ελπίζοντας ακόμη να σε σπλαχνισθούν  
 οι φαύλοι —που ψιθύριζαν το «Πολυκαισαρή».<sup>8</sup>

### Ο Δαρειός

Ο ποιητής Φερνάζης το σπουδαίον μέρος  
 του επικού ποιήματός του κάμνει.  
 Το πώς την βασιλεία των Περσών  
 παρέλαβε ο Δαρειός Υστάσπου. (Από αυτόν  
 κατάγεται ο ένδοξός μας βασιλεύς,  
 ο Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Ευπάτωρ). Αλλ' εδώ  
 χρειάζεται φιλοσοφία· πρέπει ν' αναλύσει

8 Ibidem: 69.

τα αισθήματα που θα είχε ο Δαρείος:  
 ίσως υπεροψίαν και μέθην· όχι όμως — μάλλον  
 σαν κατανόησι της ματαιότητος των μεγαλείων.  
 Βαθέως σκέπτεται το πράγμα ο ποιητής.

Αλλά τον διακόπτει ο υπηρέτης του που μπαίνει  
 τρέχοντας, και την βαρυσήμαντην είδησι αγγέλλει.  
 Αρχισε ο πόλεμος με τους Ρωμαίους.  
 Το πλείστον του στρατού μας πέρασε τα σύνορα.

Ο ποιητής μένει ενεός. Τι συμφορά!  
 Πού τώρα ο ένδοξός μας βασιλεύς,  
 ο Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Ευπάτωρ,  
 μ' ελληνικά ποιήματα ν' ασχοληθεί.  
 Μέσα σε πόλεμο — φαντάσου, ελληνικά ποιήματα.

Αδημονεί ο Φερνάζης. Ατυχία!  
 Εκεί που το είχε θετικό με τον «Δαρείο»  
 ν' αναδειχθεί, και τους επικριτάς του,  
 τους φθονερούς, τελειωτικά ν' αποστομώσει.  
 Τι αναβολή, τι αναβολή στα σχέδιά του.

Και νάταν μόνο αναβολή, πάλι καλά.  
 Αλλά να δούμε αν έχουμε κι ασφάλεια  
 στην Αμισό. Δεν είναι πολιτεία εκτάκτως οχυρή.  
 Είναι φρικτότατοι εχθροί οι Ρωμαίοι.  
 Μπορούμε να τα βγάλουμε μ' αυτούς,  
 οι Καππαδόκες; Γένεται ποτέ;  
 Είναι να μετρηθούμε τώρα με τες λεγεώνες;  
 Θεοί μεγάλοι, της Ασίας προστάται, βοηθήστε μας.—

Όμως μες σ' όλη του την ταραχή και το κακό,  
 επίμονα κ' η ποιητική ιδέα πάει κι έρχεται —  
 το πιθανότερο είναι, βέβαια, υπεροψίαν και μέθην·  
 υπεροψίαν και μέθην θα είχε ο Δαρείος.<sup>9</sup>

Báseň *Myrés, Alexandrie roku 340 po Kr.* (*Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.*) je zasazena do raně křesťanského období. Její tři protagonisté – samotný Myrés, jeho mladí přátelé, vyznávající pohanské kultury a užívající si života a radovánek, a křesťanská komunita, orientovaná na jiné, duchovní hodnoty – ilustrují zánik jedné epochy a začátek epochy nové, křesťanské. Současně se však básník dotýká roviny osobní: lásky, ať už milenecké či rodičovské, a snahy přivlastnit si, získat pro sebe, milovanou osobu.

9 KAVAFIS (1993): 24.

**Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.**

Την συμφορά όταν έμαθα, που ο Μύρης πέθανε,  
πήγα στο σπίτι του, μ' όλο που το αποφεύγω  
να εισέρχομαι στων Χριστιανών τα σπίτια,  
προ πάντων όταν έχουν θλίψεις ή γιορτές.

Στάθηκα σε διάδρομο. Δεν θέλησα  
να προχωρήσω πιο εντός, γιατί αντελήφθην  
που οι συγγενείς του πεθαμένου μ' έβλεπαν  
με προφανή απορία και με δυσαρέσκεια.

Τον είχανε σε μια μεγάλη κάμαρη  
που από την άκρη όπου στάθηκα  
είδα κομμάτι· όλο τάπητες πολύτιμοι,  
και σκεύη εξ αργύρου και χρυσού.

Στέκομουν κ' έκλαια σε μια άκρη του διαδρόμου.  
Και σκέπτομουν που η συγκεντρώσεις μας κ' η εκδρομές  
χωρίς τον Μύρη δεν θ' αξίζουν πια·  
και σκέπτομουν που πια δεν θα τον δω  
στα ωραία κι άσεμνα ξενύχτια μας  
να χαιρετά, και να γελά, και ν' απαγγέλλει στίχους  
με την τελεία του αίσθησι του ελληνικού ρυθμού·  
και σκέπτομουν που έχασα για πάντα  
την εμορφιά του, που έχασα για πάντα  
τον νέον που λάτρευα παράφορα.

Κάτι γρηές, κοντά μου, χαμηλά μιλούσαν για  
την τελευταία μέρα που έζησε—  
στα χείλη του διαρκώς τ' όνομα του Χριστού,  
στα χέρια του βαστούς' έναν σταυρό.—  
Μπήκαν κατόπι μες στην κάμαρη  
τέσσαρες Χριστιανοί ιερείς, κ' έλεγαν προσευχές  
ενθέρμως και δεήσεις στον Ιησούν,  
ή στην Μαρίαν (δεν ξέρω την θρησκεία τους καλά).

Γνωρίζαμε, βεβαίως, που ο Μύρης ήταν Χριστιανός.  
Από την πρώτην ώρα το γνωρίζαμε, όταν  
πρόπερσι στην παρέα μας είχε μπει.  
Μα ζούσεν απολύτως σαν κ' εμάς.  
Απ' όλους μας πιο έκδοτος στες ηδονές·  
σκορπώντας αφειδώς το χρήμα του στες διασκεδάσεις.  
Για την υπόληψι του κόσμου ξένοιαστος,  
ρίχνονταν πρόθυμα σε νύχτιες ρήξεις στες οδούς  
όταν ετύχαινε η παρέα μας  
να συναντήσει αντίθετη παρέα.

Ποτέ για την θρησκεία του δεν μιλούσε.  
 Μάλιστα μια φορά τον είπαμε  
 πως θα τον πάρουμε μαζί μας στο Σεράπιον.  
 Όμως σαν να δυσαρεστήθηκε  
 μ' αυτόν μας τον αστεϊσμό: θυμούμαι τώρα.  
 Α κι άλλες δυο φορές τώρα στον νου μου έρχονται.  
 Όταν στον Ποσειδώνα κάμναμε σπονδές,  
 τραβήχθηκε απ' τον κύκλο μας, κ' έστρεψε αλλού το βλέμμα.  
 Όταν ενθουσιασμένος ένας μας  
 είπεν, Η συντροφιά μας νάναι υπό  
 την εύνοιαν και την προστασίαν του μεγάλου,  
 του πανωραίου Απόλλωνος — ψιθύρισεν ο Μύρης  
 (οι άλλοι δεν άκουσαν) «τη εξαιρέσει εμού».

Οι Χριστιανοί ιερείς μεγαλοφώνως  
 για την ψυχή του νέου δέονταν.—  
 Παρατηρούσα με πόση επιμέλεια,  
 και με τι προσοχήν εντατική  
 στους τύπους της θρησκείας τους, ετοιμάζονταν  
 όλα για την χριστιανική κηδεία.  
 Κ' εξαίφνης με κυρίευσε μια αλλόκοτη  
 εντύπωσις. Αόριστα, αισθάνομουν  
 σαν νάφευγεν από κοντά μου ο Μύρης·  
 αισθάνομουν που ενώθη, Χριστιανός,  
 με τους δικούς του, και που γένομουν  
 ξένος εγώ, ξένος π ο λ ύ· ένοιωθα κίολα  
 μια αμφιβολία να με σιμώνει: μήπως κι είχα γελασθεί  
 από το πάθος μου, και π ά ν τ α τού ήμουν ξένος.—  
 Πετάχθηκα έξω απ' το φρικτό τους σπίτι,  
 έφυγα γρήγορα πριν αρπαχθεί, πριν αλλοιωθεί  
 απ' την χριστιανοσύνη τους η θύμηση του Μύρη.<sup>10</sup>

Báseň *V očekávání barbarů* (*Περιμένοντας τους βαρβάρους*) dokládá inspiraci Nietzschovu filozofii a současně ji opět můžeme interpretovat v rovině osobní jako vyjádření touhy po změně, která přinese záchranu, ale které sami aktéři nejsou schopni.

### Περιμένοντας τους βαρβάρους

— Τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι;

Είναι οι βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.

— Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μια τέτοια απραξία;  
 Τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δεν νομοθετούνε;

10 Ibidem 79.



Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.  
Τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί;  
Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν.

— Γιατί ο αυτοκράτωρ μας τόσο πρωί σηκώθη,  
και κάθετα στις πόλεως την πιο μεγάλη πύλη  
στον θρόνο επάνω, επίσημος, φορώντας την κορώνα;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.  
Κι ο αυτοκράτωρ περιμένει να δεχθεί  
τον αρχηγό τους. Μάλιστα ετοίμασε  
για να τον δώσει μια περγαμινή. Εκεί  
τον έγραψε τίτλους πολλούς κι ονόματα.

— Γιατί οι δυο μας ύπατοι κ' οι πραιτόρες εβγήκαν  
σήμερα με τες κόκκινες, τες κεντημένες τόγες·  
γιατί βραχιόλια φόρεσαν με τόσους αμεθύστους,  
και δαχτυλίδια με λαμπρά, γυαλιστερά σμαράγδια·  
γιατί να πιάσουν σήμερα πολύτιμα μπαστούνια  
μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα·  
και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τους βαρβάρους.

— Γιατί κ' οι άξιοι ρήτορες δεν έρχονται σαν πάντα  
να βγάλουνε τους λόγους τους, να πούνε τα δικά τους;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα·  
κι αυτοί βαρρουντ' ευφράδειες και δημηγορίες.

— Γιατί ν' αρχίσει μονομιás αυτή η ανησυχία  
κ' η σύγχυσις. (Τα πρόσωπα τι σοβαρά που εγίναν).  
Γιατί αδειάζουν γρήγορα οι δρόμοι κ' η πλατέες,  
κι όλοι γυρνούν στα σπίτια τους πολύ συλλογισμένοι;

Γιατί ενύχτωσε κ' οι βάρβαροι δεν ήλθαν.  
Και μερικοί έφθασαν απ' τα σύνορα,  
και είπανε πως βάρβαροι πια δεν υπάρχουν.

—

Και τώρα τι θα γένουμε χωρίς βαρβάρους.  
Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις.<sup>11</sup>

11 KAVAFIS (1963): 107 a 108.

V další básni *Ithaka* (Ιθάκη) představuje Kavafis renesančního dantovského Odyssea, cílem jeho poutě není rodný ostrov a Pénélopina náruč, ale poznání a požitek z cesty samotné. Zmínku o pokračování Odysseova putování najdeme i v jedenáctém zpěvu Homérovy *Odysseie*, kde v podsvětí slepý věstec Teiresiás předpovídá Odysseovi po návratu domů další putování. Pro Danta je Odysseus představitelem renesanční touhy po poznání, v *Božské komedii* se hlavní hrdina v doprovodu Vergilia s Odysseem setkává a ten mu vypráví svůj příběh. Následující ukázky jsou z Homérovy *Odysseie* a Dantovy *Božské komedie*, jako poslední je uvedena Kavafisova báseň *Ithaka*:

### Homér: Odysseia

Až pobiješ ženichy drzé v paláci svém,  
ať lstí nebo mečem,  
vezmeš do ruky veslo a půjdeš zas širým světem.<sup>12</sup>

### Dante Alighieri: Božská komedie

„Prchl jsem Kirké, byl jsem volný znova,  
když po roce jsem ujel z Gaety,  
jak Aeneas ji potom pojmenoval.  
A neplatilo na mne dojetí,  
syn ani otec, ani dluhy lásky,  
dluh Penelopu sevřít v objetí  
mě nedokázal odvést od otázky,  
jaký je svět, svět s láskou, se žaly,  
neřestmi, ctnostmi, odvěkými svazky;  
tak do šíra jsem vyplul do dáli,  
s jedinou lodí štlhlou jako treska,  
s hrstkou lodníků, kteří zůstali.  
Ten dvojitý břeh jsem viděl u Španělska,  
ostrovy Sardů, břehy Maroka  
a jiné, jiné, kde táž voda pleská.  
Když přivedla nás k ústí zátoka,  
byli jsme staří, tížila nás léta,  
tu připluli jsme k mezi člověka,  
Herkules vztyčil meze jeho světa;  
po pravici nám byla Sevilla,  
nalevo předtím zůstala nám Ceuta.  
,Tisíckrát, bratři, cesta sklíčila,  
řekl jsem, ‚západ je před naší přídí,  
z těch bdělých chvil už moc nám nezbývá,  
dopřejte smyslům, ať se ještě pídí,  
nebraňte tomu, co nás pohání,  
jít za Sluncem, tam, kde už nejsou lidi.

12 HOMÉR (1945): 137.

Uvažte, k čemu jste to přizváni,  
 člověk tu není, aby žil jak zvíře,  
 je naším cílem ctnost a poznání.  
 Těmi pár slůvky v nebývalé míře  
 jsem touhu plout dál v družích roznil,  
 že stěží bych klad meze jejich víře.  
 Zád' k východu jsem tedy obrátil,  
 pro dravý let se křídly stala vesla  
 a stále vlevo stácel se náš kýl.  
 Noc už o hvězdy jižní točny křesla,  
 před naší stále rostla vodní hráz,  
 až nakonec nám pod hladinu klesla.  
 Pětkrát se zažeh, pětkrát zhasl jas  
 na spodku, ježž nám ukazuje luna,  
 až objevil se v moři další pás,  
 veliká hora, zdálky hnědá skvrna,  
 a zdálo se mi, že jsem nespátřil  
 tak vysokou kdy čnět z mořského lůna.  
 Měli jsme radost, z níž jen smutek zbyl,  
 náhle se přihnal víchr od pevniny  
 a se smrští se přes příď převalil.  
 Tříkrát nás mrštíl kolem prohlubiny,  
 pak nám zdvih příď a v jícen vyvřelý  
 za záď nás vtáhl dolů, jak chtěl Jiný.  
 Pak nad námi se vody zavřely.<sup>13</sup>

### Ιθάκη

Σα βγεις στον πηγαμιό για την Ιθάκη,  
 να εύχεται νάναι μακρύς ο δρόμος,  
 γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.  
 Τους Λαιστρυγόνας και τους Κύκλωπας,  
 τον θυμωμένο Ποσειδώνα μη φοβάσαι,  
 τέτοια στον δρόμο σου ποτέ σου δεν θα βρεις,  
 αν μέν' η σκέψις σου υψηλή, αν εκλεκτή  
 συγκίνησις το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει.  
 Τους Λαιστρυγόνας και τους Κύκλωπας,  
 τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις,  
 αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου,  
 αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου.

Να εύχεται νάναι μακρύς ο δρόμος.  
 Πολλά τα καλοκαιρινά πρωιά να είναι  
 που με τι ευχαρίστησι, με τι χαρά

13 DANTE (2009): 133 a 134.

θα μπαίνεις σε λιμένας πρωτοειδωμένους·  
 να σταματήσεις σ' εμπορεία Φοινικικά,  
 και τες καλές πραγμάτειες ν' αποκτήσεις,  
 σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια κ' έβενους,  
 και ηδονικά μυρωδικά κάθε λογής,  
 όσο μπορείς πιο άφθονα ηδονικά μυρωδικά·  
 σε πόλεις Αιγυπτιακές πολλές να πας,  
 να μάθεις και να μάθεις απ' τους σπουδασμένους.

Πάντα στον νου σου νάχεις την Ιθάκη.  
 Το φθάσιμον εκεί είν' ο προορισμός σου.  
 Αλλά μη βιάζεις το ταξίδι διόλου.  
 Καλλίτερα χρόνια πολλά να διαρκέσει·  
 και γέρος πια ν' αράξεις στο νησί,  
 πλούσιος με όσα κέρδισες στον δρόμο,  
 μη προσδοκώντας πλούτη να σε δώσει η Ιθάκη.

Η Ιθάκη σ' έδωσε τ' ωραίο ταξίδι.  
 Χωρίς αυτήν δεν θάβγαινες στον δρόμο.  
 Άλλα δεν έχει να σε δώσει πια.

Κι αν πτωχική την βρεις, η Ιθάκη δεν σε γέλασε.  
 Έτσι σοφός που έγινες, με τόση πείρα,  
 ήδη θα το κατάλαβες η Ιθάκες τι σημαίνουν.<sup>14</sup>

Kavafisův přístup k jazyku je v době vyostřené jazykové otázky velmi pokrokový. Básník je přesvědčen, že je na umělci samotném, jakou jazykovou rovinu využije. V jeho poezii můžeme sledovat prolínání živého jazyka, archaizujících prvků i klasické řečtiny:

### Εν τω Μηνί Αθύρ

Με δυσκολία διαβάζω στην πέτρα την αρχαία.  
 «Κύ[ρι]ε Ιησού Χριστέ». Ένα «Ψυ[χ]ήν» διακρίνω.  
 «Εν τω μη[νί] Αθύρ» «Ο Λεύκιο[ς] ε[κοιμ]ήθη».  
 Στη μνεία της ηλικίας «Εβί[ω]σεν ετών»,  
 το Κάππα Ζήτα δείχνει που νέος εκοιμήθη.  
 Μες στα φθαρμένα βλέπω «Αυτό[ν]... Αλεξανδρέα».  
 Μετά έχει τρεις γραμμές πολύ ακρωτηριασμένες·  
 μα κάτι λέξεις βγάζω — σαν «δ[ά]κρυα ημών», «οδύνην»,  
 κατόπιν πάλι «δάκρυα», και «[ημ]ίν τοις [φ]ίλοις πένθος».  
 Με φαίνεται που ο Λεύκιος μέγਾਲως θ' αγαπήθη.  
 Εν τω μηνί Αθύρ ο Λεύκιος εκοιμήθη.<sup>15</sup>

14 KAVAFIS (1968): 23 a 24.

15 Ibidem 78.

Kavafis je považován za novodobého pokračovatele helénistických básníků, představitelů alexandrijské moderny, především básníka Kallimacha, autora kratších, detailně propracovaných básní. Společný je jim smysl pro detail i snaha zachytit prchavé historické okamžiky. Přestože Kavafis kladl velký důraz na formu, jeho básně psané v uvolněném verši a v jambickém metru mají velmi prozaickou nerétorickou podobu, často se téměř blíží próze.

V řeckém kontextu se Kavafis dočkal uznání až od 20. let. Poprvé jej ale čtenářům představil již v r. 1903 Grigorios Xenopoulos, a to článkem v časopise *Panathénaje (Παναθήναια)*, ve kterém alexandrijského básníka, který – jak píše – příliš neodpovídá obrazu aténskému intelektuála, popsal takto:

Είναι νέος, αλλ' όχι εις την πρώτην νεότητα. Βαθείά μελαχροινός ως γηγενής της Αιγύπτου, με μαύρον μουστακάκι, με γυαλιά μύωπος, με περιβολής αλεξανδρινού κομπυεομένου, αγγλίζουσιν ελαφρότατα, και με φυσιογνωμίαν συμπαθή, η οποία όμως εκ πρώτης όψεως δεν λέγει πολλά πράγματα. Υπό το εξωτερικόν εμπόρου, γλωσσομαθούς κ' ευγενεστάτου και κοσμικού, κρύπτεται επιμελώς ο φιλόσοφος και ο ποιητής.<sup>16</sup>

Anglofonnímu publiku Kavafise jako první přiblížil jeho přítel, spisovatel E. M. Forster, který v eseji *The Poetry of C. P. Cavafy* z r. 1919 napsal:

Greek gentleman in a straw hat, standing absolutely motionless at a slight angle to the universe.<sup>17</sup>

16 XENOPULOS (1903).

17 FORSTER (1919).